

СВІР

i

Першае ўзгадванне – XIII ст., як сярэднявекавы замак князя Даўмонта.
Пачатак XX ст. – у мястэчку Свір налічвалася 2556 жыхароў, тут знаходзіліся вадзяны млын, бровар, суконная вытворчасць, пошта-тэлеграф, народнае вучылішча, гмінная ўправа, касцёл, царква, гарадскі суд, лякарня, аптэка, паліцэйскі ўчастак, спіртавышчальная вытворчасць.

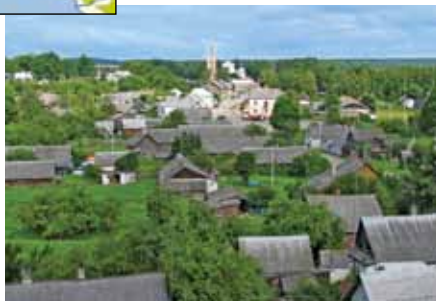
Наш час – гарадскі пасёлак, цэнтр сельскага савета, каля 1100 жыхароў, развітая сацыяльная інфраструктура, гасцініца, сельскагаспадарчае прадпрыемства.

54°51,28' с.ш., 26°23,74' в.д.

Від на пасёлак Свір
Вид на поселок Свирь

Свіршчына ўваходзіла ў склад Нальшчанскага княства, цэнтр якога знаходзіўся ў Крэве. Князь Даўмонт перанёс цэнтр у мястэчка Свір, якое размяшчалася ў даволі зручным у стратэгічных адносінах месцы, абгароджаным воднымі аб'ектамі. У 1250 г. на Свірскай гары (высокая гара ў цэнтры пасёлка) Даўмонт збудаваў замак-крэпасць памерам 30 на 40 м, абнесены кальцавым трохмятровым валам (рэшткі вала захаваліся). У паганскія часы на гэтым месцы знаходзілася «капішча Перуна», раней было гарадзішча штрыхавой керамікі. Вялікі князь ВКЛ і кароль польскі Стэфан Баторый ў час свайго побыту ў Свіры з гэтай гары 30 чэрвеня 1579 г. прымаў парад радзівілаўскага войска –

Касцёл Святога Мікалая і зvon
Костел Святого Николая и колоколАбраз з выявай князя
Даўмонта
Икона с
ликом князя
ДовмонтаГерб Свіры
Герб СвириЗамак у Свіры
Замок в СвириСтараабрадцы
у Свіры
Старообрядцы
из СвириСтараверская
царква
Старообрядческая
церковьПраваслаўная царква
Православная церковь

Гістарычная замалёўка

У старажытным Мюнхенскім летапісе згадваецца племя свіранаў (zvireani), а мясцовасць, дзе размяшчалася гэта племя, значыцца пад імем Нальшчанскай зямлі. Гісторык Шафарык сцвярджае, што ў IX ст. «па Свір'і» было 325 гарадоў. Гарадамі ў той час называлі ўмацаваныя паселішчы. Свір стала апошняй сталіцай Нальшчанскага княства. Непадалёк ад Свіры ў в. Лушчыкі змяшчаўся адзін з маёнткаў князёў Свірскіх. Сядзіба займае плошчу каля 4 га. Захаваліся мураваны сядзібны дом у стылі мадэрн, пабудаваны ў пачатку XX ст., паркавая алея. Зараз у будынку месціцца псіханеўралгічны дом-інтэрнат.

Тыповая забудова / Типичная застройка

Будынак былой гміны
Здание бывшей гминыБудынак яўрэйскай лаўкі
Здание еврейской лавки

Будынак былой асторыі / Здание бывшей астории

Будынак сiнагогі (не існуе) / Синагога (не существует)

яна была штучна ўзвышана для гэтай падзеі. Зараз гара з'яўляецца гісторыка-культурным помнікам, пя яе падножжа ўсталяваны абеліск воінам і партызанам Вялікай Айчыннай вайны.

Цікавасць уяўляе тыповая забудова Свіры. Захаваліся мястэчковая гандлёвая плошча на скрыжаванні дарог, будынкi гміны, асторыі, былой яўрэйскай крамы. Мясцэчковае насельніцтва было шматканфесійным — побач стагоддзямi ўжываліся касцёл, праваслаўная і стараверская царквы, сiнагога (сёння не існуе).

Касцёл Святога Мікалая (пабудаваны ў 1653 г.), помнік архітэктуры эклектыкі з элементамі розных стыляў, неаднойчы перабудоўваўся. У 2002 г. былі адноўлены па старой схеме тры барочныя алтары, выразаныя з дрэва. Свірскі абраз Святога Мікалая (канец XVII ст.) з выявай князя Даўмонта, зараз знаходзіцца ў Музеі старажытнабеларускай культуры НАН Беларусі. Шаснаццацігаласавы арган праектаваўся спецыяльна для Свірскага касцёла з улікам памеру будынка, месца ўстаноўкі і акустыкі, па гукавым аб'ёме ён адпавядае сімфанічнаму аркестру. На касцельным двары стаіць вялікі зван вагой 900 кг, адліты ў 1701 годзе. Поруч з касцёлам узвышаецца чатырох'ярусная вежа-званіца.

У XVII ст. стараверы на ўскраіку мястэчка збудавалі драўляную царкву Успення Багародзіцы. У пачатку XX ст. будынак царквы згарэў, а ў 1920 г. на яго месцы ўзвялі новы — з драўлянага бруса; ён з'яўляецца помнікам народнага драўлянага дойлідства.

Старыя яўрэйскія могілкі
Старое еврейское кладбище

Свирщина входила в состав Нальщанского княжества, центр которого находился в Крево. Князь Довмонт перенес столицу в местечко Свирь, которое выгодно располагалось в стратегическом отношении и было окружено водными объектами. В 1250 г. на Свирской горе Довмонт построил замок-крепость размером 30 на 40 м, обнесенный кольцевым трехметровым валом (остатки вала сохранились). В языческие времена на этом месте находилось «капище Перуна», ранее было городище штриховой керамики. Великий князь ВКЛ и король польский Стефан Баторий во время своего пребывания в Свири с этой горы 30 июня 1579 г. принимал парад радзивилловских рот, холм был искусственно возвышен ради этого события. Сейчас гора является историко-культурной ценностью, у ее подножия установлен обелиск воинам и партизанам Великой Отечественной войны.

Интересна типичная местечковая застройка Свири: сохранились торговая площадь, здания гмины, астории, бывшего еврейского магазина. Местное население было многоконфессиональным — веками принимали верующих костел, православная и старообрядческая церкви, синагога (сегодня не существует).

Костел Святого Николая (построен в 1653 г.) — памятник архитектуры эклектики, с элементами разных стилей, неоднократно реконструировался. В 2002 г. были восстановлены по старой схеме три барочных алтаря, вырезанных из дерева. Свирская Икона Святого Николая (конец XVII в.), с изображенным на ней князем Довмонтом, сейчас находится в Музее древнебелорусской культуры НАН Беларуси. Шестнадцатиголосовой орган проектировался специально для Свирского костела с учетом размера здания, места установки и акустики; по звучанию он не уступает симфоническому оркестру. На костельном дворе стоит большой колокол весом 900 кг, отлитый в 1701 г. Рядом с костелом возвышается чатырох'ярусная колокольня.

На берегу озера в XVII в. стараверы возвели деревянную церковь Успения Богородицы. В нач. XX в. церковь сгорела и в 1920 г. на ее месте построили новую; это здание является памятником народного деревянного зодчества.

Сядзіба пач. XX ст., в. Лушчыкі, зараз псіханевралагічны дом-інтэрнат
Усадыба нач. XX века, д. Лушчики, сейчас психоневрологический дом-интернат